

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΦΡΑΓΚΙΑΔΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«ΑΝΑΚΑΤΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΛΟΥΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 2010-‘16»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων: Καθηγητής Σταματόπουλος Θεόδωρος

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

03/2019

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.	σελ.3
Πρόλογος.	σελ.3
Εισαγωγή.	σελ.4
Μέρος Α'. Θεωρητική Προσέγγιση.	σελ.5
Κεφάλαιο 1: Οικονομικές Κρίσεις στην Οικονομική Θεωρία.	σελ.5
1 Η Μεγάλη Ύφεση ('Κραχ') του 1929.	σελ.9
2 Οι πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του '70.	σελ.9
3 Η Ασιατική Χρηματοπιστωτική Κρίση το 1997.	σελ.11
4 Η Κρίση των Ενυπόθηκων Δανείων στις ΗΠΑ το 2007.	σελ.12
Κεφάλαιο 2. Σύστημα εθνικών και περιφερειακών λογαριασμών της ΕΕ-2010	σελ.13
Κεφάλαιο 3. Αναδιανομή έναντι ανακατανομής εισοδήματος και πλούτου.	σελ.20
Μέρος Β': Εμπειρική Διερεύνηση.	σελ.22
Κεφάλαιο 4: Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση της Ανακατανομής Εισοδήματος και Πλούτου στην Ευρωζώνη 2010-2016.	σελ.22
Συμπεράσματα, Περιορισμοί, Επιπτώσεις στην Οικονομική Πολιτική.	σελ.28
Βιβλιογραφία.	σελ.29

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Ρυθμοί Μεγέθυνσης Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ.	σελ.22
Πίνακας 2: Ποσοστιαία Μεταβολή της Συνολικής Απασχόλησης.	σελ.24
Πίνακας 3: Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) με έτος βάσης 2015-Ετήσιος Μέσος Δείκτης.	σελ.25
Πίνακας 4: Κατανομή του Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα κατά περιφέρεια, 2010-2014.	σελ.26
Πίνακας 5: Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν.	σελ.27

Περίληψη

Σκοπός μας είναι να περιγράψουμε την ανακατανομή και αναδιανομή του εισοδήματος στην Ελλάδα, κατά την περίοδο της κρίσης στην Ευρωζώνη. Η **μεθοδολογία** της προσέγγισής μας συνίσταται στην ανάλυση της σχετικής οικονομικής θεωρίας για τις κρίσεις και τους εθνικούς λογαριασμούς. Επιπλέον χρησιμοποιούμε περιγραφική στατιστική στην εμπειρική διερεύνηση. Το **κύριο εύρημα** μας είναι η μείωση της συμμετοχής της αμοιβής της εργασίας όπου μεταφέρθηκε στους φόρους. Οι **περιορισμοί** της εργασίας μας αναφέρονται στο δείγμα που μελετήσαμε μόνο την Ελλάδα.

EXECUTIVE SUMMARY

The purpose of this is to describe the redistribution of income and wealth to European states and currently in Greece, during the crisis in the Eurozone.

The methodology of our approach is detailed in the relative economic theory of crises and national accounts. Furthermore we use descriptive statistics in empirical research.

Our main finding is to reduce the contribution of labor remuneration where it was passed on to taxes. **The limitations** of our work refer to the sample we studied only in Greece

Πρόλογος

Η παρακάτω εργασία έχει σαν βασικό θέμα την ανάλυση της ανακατανομής του εισοδήματος και πλούτου στην Ευρωζώνη την περίοδο της κρίσης 2010-2016. Τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίσα είναι η συγκέντρωση του απαραίτητου θεωρητικού αλλά και εμπειρικού υλικού-στατιστικών δεδομένων, η ανάλυση τους καθώς και η συμβατότητα των ευρημάτων με τη θεωρία ώστε να καταλήξουμε σε προτάσεις πολιτικής.

Εισαγωγή

Η κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου είναι ένα από τα βασικότερα θέματα που απασχολούν την πολιτική οικονομία ήδη από τον 18ο αιώνα (Γεωργακόπουλος, 2005; Κότιος & Παυλίδης, 2012). Για το θέμα αυτό έχουν αναπτυχθεί πολλές σχολές οικονομικής σκέψης οι οποίες στις περισσότερες εκ των περιπτώσεων καταλήγουν να είναι αλληλοσυγκρουόμενες. Έτσι, από τη μία μεριά, οι οπαδοί του Adam Smith και του Friedrich Hayek δηλώνουν ότι η ανισότητα είναι απαραίτητη και ωφέλιμη για τη λειτουργία του

οικονομικού συστήματος, ώστε οι κοινωνίες να μην προσπαθούν να εξαλείψουν τις διαφορές μεταξύ των ατόμων (Rohás, 2011). Ωστόσο, από την άλλη πλευρά, οικονομολόγοι της Πολιτικής Οικονομίας, αποδεχόμενοι τους Karl Marx και John Maynard Keynes θεωρούν ότι μια πιο άνιση κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου έχει αρνητικές συνέπειες στην ανάπτυξη και μπορεί να αποσταθεροποιήσει τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Επομένως, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι οικονομολόγοι από την τελευταία αυτή ομάδα επιστημόνων αναγνώρισαν την αυξανόμενη οικονομική ανισότητα ως μια σημαντική αδυναμία του οικονομικού συστήματος πριν και κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης του '30 (Wisman & Baker, 2012).

Παρόλα αυτά, οι συζητήσεις σχετικά με την πρόσφατη οικονομική κρίση και την κρίση στην ευρωζώνη έχουν μέχρι στιγμής καθοδηγηθεί από άλλους παράγοντες πέραν της ανισότητας στη κατανομή του πλούτου, όπως οι αλλαγές στη ρύθμιση των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών (Kregel, 2008 Major, 2012), τη νομισματική πολιτική (Taylor, 2008), τις αποτυχίες της αγοράς (Ashcraft & Schuermann, 2008) και τη χαμηλή ποιότητα των πολιτικών θεσμών σε ορισμένες χώρες της Ευρωζώνης (De Grauwe, 2001 Costa & Ricciuti, 2013). Συνεπώς, ένας αυξανόμενος αριθμός οικονομολόγων υποστηρίζουν ότι η πρόσφατη κρίση «... πρέπει να νοηθεί ως η αλληλεπίδραση της απελευθέρωσης του χρηματοπιστωτικού τομέα με την αυξανόμενη ανισότητα» (Stockhammer, 2013). Για την ακρίβεια, ορισμένοι συγγραφείς ισχυρίζονται ότι η αύξηση της ανισότητας των εισοδημάτων αποτέλεσε βασική αιτία για την ταχεία ανάπτυξη της αμερικανικής αγοράς ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων και των ανισορροπιών του ισοζυγίου πληρωμών που συνέβαλαν στην παγκόσμια οικονομική κρίση (Stiglitz, 2012 Cynamon & Fazzari, 2013). Επιπλέον, οι Lysandrou (2011) και Goda & Lysandrou (2013) επισημαίνουν ότι η αύξηση της απόλυτης συγκέντρωσης του πλούτου ήταν ένας σημαντικός παράγοντας, διότι η αυξανόμενη ζήτηση από πολύ πλούσια άτομα για αξιόπιστα περιουσιακά στοιχεία ήταν η αιτία πίσω από την ανάπτυξη της αγοράς χρηματοπιστωτικών περιουσιακών στοιχείων, όπως οι Εγγυημένες Δανειακές Υποχρεώσεις (CDO), των οποίων η κατάρρευση προκάλεσε την κρίση.

Σε αυτό το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον, ο σκοπός αυτής της εργασίας είναι να παρουσιάσει ένα θεωρητικό και εμπειρικό πλαίσιο σχετικά με την ανακατανομή του εισοδήματος και του πλούτου. Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη: Το Μέρος Α', αποτελεί τη Θεωρητική Διερεύνηση του θέματος και το Μέρος Β', αποτελεί την Εμπειρική Προσέγγιση.

Στο θεωρητικό μέρος θα γίνει αρχικά μια συζήτηση σχετικά με τις οικονομικές κρίσεις στην οικονομική θεωρία με στόχο να διερευνηθεί το εννοιολογικό περιεχόμενο και οι τύποι των κρίσεων, παραθέτοντας παράλληλα και στοιχεία από οικονομικές κρίσεις που έχουν συμβεί στον πραγματικό κόσμο. Επιπλέον, θα παρουσιαστεί το σύστημα εθνικών και περιφερειακών

λογαριασμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) το επονομαζόμενο «ΕΣΛ-2010» (ESA-'10), ώστε μέσα από αυτό να γίνει κατανοητός ο τρόπος μέτρησης του εισοδήματος και του πλούτου στις χώρες-μέλη της ΕΕ. Τέλος, θα γίνει αναφορά στην αναδιανομή του εισοδήματος και του πλούτου, εκ μέρους της γενικής κυβέρνησης (ή δημόσιου τομέα) έναντι της ανακατανομής τους, από τις δυνάμεις της αγοράς κι όχι μόνο,

Στο εμπειρικό μέρος θα παρουσιαστεί η περιγραφική στατιστική ανάλυση της ανακατανομής εισοδήματος και πλούτου στην Ευρωζώνη 2010-'16, την περίοδο δηλαδή της κρίσης ούτως ώστε να αποκαλυφθούν τα αποτελέσματα τόσο της κρίσης όσο και των πολιτικών που εφάρμοσε η Ευρωζώνη για την αντιμετώπισή της.

Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με τη παρουσίαση των συμπερασμάτων, και των περιορισμών της έρευνας καθώς και των επιπτώσεων που πιθανώς θα έχει η ανακατανομή εισοδήματος και πλούτου στην Οικονομική Πολιτική της ατελούς ΕΕ.

4. Μέρος Α'. Θεωρητική Προσέγγιση Κεφάλαιο 1

Οικονομικές Κρίσεις στην Οικονομική Θεωρία.

Κατά το διάστημα των τελευταίων έξι ετών, σχεδόν καθημερινά, γίνεται διαρκώς λόγος για την οικονομική ή χρηματοπιστωτική κρίση, τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η τωρινή οικονομική κρίση, δηλαδή η *«περίοδος όπου συμβιώνουν (για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από τουλάχιστον έξι μήνες) δύο πλεονάσματα: ένα πλεόνασμα μισθωτής εργασίας (που δεν θέλει κανείς να μισθώσει) και ένα πλεόνασμα κεφαλαίων (δηλαδή αποταμιεύσεων που δεν βρίσκουν επικερδή τοποθέτηση)»*, ξεκίνησε το 2008 από τις Η.Π.Α. και σε ελάχιστο χρονικό διάστημα εξαπλώθηκε σε όλη την οικουμένη, επηρεάζοντας έτσι αρκετές αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας (Βαρουφάκης, 2011).

Γενικώς, η **οικονομική κρίση (economic crisis)** ορίζεται ως η χρονική περίοδος κατά την οποία διαταράσσεται η ομαλή λειτουργία ενός συστήματος και μεταβάλλονται οι αρχικές ιδιότητές του. Αυτή η μεταβολή συνήθως εμφανίζεται απότομα και απροσδόκητα ώστε να

προκαλούνται αλλοιώσεις και στρεβλώσεις στην εξέλιξη του συστήματος (Κότιος & Παυλίδης, 2012).

Το οικονομικό σύστημα εν γένει, το οποίο αφενός ορίζεται σχηματικά από το οικονομικό κύκλωμα προϊόντος-εισοδήματος¹, κι αφετέρου, χαρακτηρίζεται από ένα πολύπλοκο σύνολο σχέσεων, παραγόντων, κανόνων και συμφερόντων, είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο όταν λαμβάνουν χώρα κρίσεις. Αυτές οι οικονομικές κρίσεις έχουν δυσάρεστες και καταστροφικές επιπτώσεις στους πληθυσμούς και συχνά αποτελούν παράγοντα κοινωνικής αναταραχής. Μέσα από αυτή την κατάσταση δοκιμάζονται τα θεσμικά όργανα, οι δομές και οι ισορροπίες συμφερόντων, μεταβάλλοντας το τοπίο και αναδεικνύοντας νέους παίκτες και νέους συσχετισμούς δυνάμεων.

Σύμφωνα με έναν άλλο ορισμό, μια κρίση θα μπορούσε να θεωρηθεί ως η βίαιη αλλά αναπόφευκτη αντίδραση του συστήματος στις υφιστάμενες στρεβλώσεις που είναι και οι πραγματικές αιτίες του προβλήματος. Αυτό που προκύπτει είναι ότι το ξέσπασμα μίας κρίσης είναι απλώς το ορατό αποτέλεσμα μιας κατάστασης που υπήρχε εκ των προτέρων αλλά δεν είχε ακόμα εκδηλωθεί.

Ένας πιο αναλυτικός ορισμός ωστόσο χαρακτηρίζει την οικονομική κρίση ως το φαινόμενο στο οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια συνεχή και αξιόλογη μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Ο όρος οικονομική δραστηριότητα αναφέρεται σε όλα τα οικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κλπ. Οι επενδύσεις είναι ίσως ο σημαντικότερος και συνάμα ο πιο ευμετάβλητος δείκτης της οικονομικής δραστηριότητας ο οποίος επηρεάζει όλα τα οικονομικά μεγέθη όταν οι πρώτες παρουσιάζουν διακυμάνσεις.

Στην οικονομική θεωρία υπάρχουν πέντε είδη οικονομικών κρίσεων τα οποία είναι τα εξής (Harvard Business School Press , 2004):

1. Τραπεζικές Κρίσεις (Banking Crises): Αποτελεί τη περίπτωση όπου μια τράπεζα υφίσταται μία μαζική ανάληψη των καταθέσεων από τους καταθέτες της, φαινόμενο το οποίο συχνά λέγεται 'τραπεζικός πανικός' (bank run). Δεδομένου ότι οι τράπεζες δανείζουν οποιοδήποτε ποσό τους ζητηθεί σε μετρητά, είναι δύσκολο για αυτές να αποπληρώσουν γρήγορα όλες τις καταθέσεις εάν ζητηθούν όλες μαζικά σε ανύποπτο χρόνο, επειδή το υπερβάλλον τμήμα των διαθεσίμων τους το δανείζονται από τη δια-τραπεζική αγορά, οπότε ένας πανικός καθιστά την τράπεζα αφερέγγυα, προκαλώντας την απώλεια καταθέσεων για τη πλειοψηφία των καταθετών, στο βαθμό που δεν καλύπτονται από ασφάλεια καταθέσεων, με αποτέλεσμα αυτή

¹ Τρεις αγορές (αγαθών-υπηρεσιών, πόρων, και χρήματος-κεφαλαίου), τρεις θεσμικοί τομείς (ιδιωτικός, δημόσιος και εξωτερικός), τρεις ισοδύναμοι τρόποι υπολογισμού του προϊόντος-εισοδήματος, και τρεις χρονικές περίοδοι (βραχύ, μέσο, και μακροπρόθεσμη) ανάλυσης (στατικά, συγκριτικά στατικά, δυναμικά). Βασικές έννοιες από αυτό θα αναπτυχθούν στο κεφάλαιο για το ΕΣΛ-’10.

να είναι μια μορφή πηγής των τραπεζικών κρίσεων (Υπόθεση χρηματοοικονομικής αστάθειας 1992, Minaky). Παραδείγματα τραπεζικών πανικών αποτελούν ο πανικός στην Τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών το 1931 και ο πανικός στην Βρετανική τράπεζα Northern Rock το 2007. Οι τραπεζικές κρίσεις συμβαίνουν γενικά μετά από περιόδους χορήγησης δανείων υψηλού κινδύνου που συνήθως οδηγούν σε αθέτηση (default) των υποχρεώσεων αποπληρωμής των δανείων αυτών από τους δανειζόμενους.

2. Νομισματικές Κρίσεις (Currency Crises): Μια νομισματική κρίση προκαλείται από τη μείωση της αξίας του νομίσματος μιας χώρας. Αυτή η πτώση της αξίας επηρεάζει αρνητικά μια οικονομία, δημιουργώντας αστάθειες στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, πράγμα που σημαίνει ότι μια μονάδα του νομίσματος δεν αγοράζει πλέον όσο μπορούσε πριν σε κάποιο άλλο νόμισμα (De Grauwe, 2001). Χαρακτηριστικές περιπτώσεις τέτοιων κρίσεων αποτελούν η Κρίση στη Λατινική Αμερική το 1994 και η Ασιατική Κρίση το 1997 .

3. Κρίσεις που προκαλούνται από κερδοσκοπικές 'φούσκες' και χρηματιστηριακή κατάρρευση: Μια κερδοσκοπική φούσκα υφίσταται σε περίπτωση μεγάλης, σταθερής υπερτιμολόγησης (overpricing) ορισμένων κατηγοριών περιουσιακών στοιχείων. Ένας παράγοντας που συχνά συμβάλλει στη δημιουργία μιας φούσκας είναι η παρουσία αγοραστών που αγοράζουν ένα περιουσιακό στοιχείο βασιζόμενο αποκλειστικά στην προσδοκία ότι θα μπορούν αργότερα να το μεταπωλήσουν σε υψηλότερη τιμή, αντί να υπολογίσουν τα εισοδήματα που θα δημιουργήσει αυτό στο μέλλον. Εάν υπάρχει μια φούσκα, υπάρχει επίσης ο κίνδυνος κατάρρευσης στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων, ιδιαίτερα αν αυτά αποτελούν αντικείμενο αγοραπωλησίας στο χρηματιστήριο: οι συμμετέχοντες στην αγορά θα συνεχίσουν να αγοράζουν μόνο εφόσον αναμένουν να αγοράσουν άλλοι, και όταν πολλοί αποφασίσουν να πουλήσουν, η τιμή θα πέσει. Ωστόσο, είναι δύσκολο να προβλεφθεί κατά πόσον η τιμή ενός περιουσιακού στοιχείου ισούται πραγματικά με την «εύλογη αξία» του, οπότε είναι δύσκολο να ανιχνευθούν αξιόπιστα οι φούσκες. Πολύ γνωστά παραδείγματα τέτοιων κρίσεων αποτελούν η κρίση της ολλανδικής τουλίπας του 17ου αιώνα, το χρηματιστηριακό 'κραχ' του 1929, η ιαπωνική φούσκα ακινήτων της δεκαετίας του 1980, η φούσκα των μετοχών της dot.com το 2000-2001 και βεβαίως η κερδοσκοπική φούσκα των κατοικιών στις ΗΠΑ το 2007-2008 .

4. Διεθνείς χρηματοπιστωτικές κρίσεις (International Financial Crises): Όταν μια χώρα που διατηρεί μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία αναγκάζεται ξαφνικά να υποτιμήσει το νόμισμά της, λόγω της δημιουργίας ενός μη βιώσιμου ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της, αυτό συχνά ονομάζεται κρίση συναλλάγματος ή κρίση ισοζυγίου πληρωμών. Όταν μια χώρα αποτυγχάνει να αποπληρώσει το δημόσιο χρέος της, αυτό ως αθέτηση πληρωμής, ονομάζεται χρεοκοπία (sovereign default). Ενώ η υποτίμηση και η μη εξόφληση του χρέους θα μπορούσαν να είναι και οι δύο εκούσιες αποφάσεις της κυβέρνησης, συχνά

θεωρούνται τα ακούσια αποτελέσματα μιας αλλαγής στο επενδυτικό κλίμα που οδηγεί σε ξαφνική διακοπή της εισροής κεφαλαίων ή ξαφνική αύξηση της πτώσης κεφαλαίων. Αρκετά νομίσματα που αποτέλεσαν μέρος του ευρωπαϊκού μηχανισμού συναλλαγματικών ισοτιμιών υπέστησαν κρίσεις το 1992-93 και αναγκάστηκαν να υποτιμηθούν ή να αποσυρθούν από τον μηχανισμό. Ένας άλλος γύρος νομισματικών κρίσεων έλαβε χώρα στην Ασία το 1997-‘98. Επίσης, πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής αθέτησαν το χρέος τους στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Τέλος, η ρωσική χρηματοοικονομική κρίση του 1998 είχε ως αποτέλεσμα την υποτίμηση του ρουβλίου και της αθέτησης πληρωμής των ρωσικών κρατικών ομολόγων.

5. Οικονομικές Υφέσεις (economic recessions): Η αρνητική αύξηση του ΑΕΠ που διαρκεί δύο ή περισσότερα τρίμηνα καλείται **ύφεση (recession)**. Μια ιδιαίτερα παρατεταμένη ή σοβαρή ύφεση μπορεί να ονομαστεί κρίση, ενώ μια μακρά περίοδος αργής, αλλά όχι απαραίτητης αρνητικής ανάπτυξης, αποκαλείται ενίοτε **οικονομική στασιμότητα (economic stagnation)**. Ορισμένοι οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι πολλές υφέσεις έχουν προκληθεί σε μεγάλο βαθμό από οικονομικές κρίσεις. Ένα σημαντικό παράδειγμα είναι η Μεγάλη Ύφεση του 1929, η οποία εξαπλώθηκε σε πολλές χώρες μέσω τραπεζικών πανικών αλλά και με συντριβές χρηματιστηριακών αγορών. Ένα ακόμα παράδειγμα αποτελεί η κρίση στην Αργεντινή την περίοδο 1999-2002 που με βάση το σύγγραμμα του Γ. Βαρουφάκη με τίτλο <<Κρίση Λεξιλόγιο>>, παρατηρούμε ότι η κρίση στην Αργεντινή ήταν αρχικά νομισματική (Πέσος-Δολάριο) που εξελίχθηκε σε χρηματιστηριακή. Επίσης, η κρίση των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων οδήγησε στην ύφεση των ΗΠΑ και σε πολλές άλλες χώρες στα τέλη του 2008 και τις αρχές του 2009.

Επομένως, οι οικονομικές κρίσεις είναι ένα σύνηθες (και εγγενές του καπιταλιστικού συστήματος, - συστημικές κρίσεις-, κατά ορισμένους οικονομολόγους κυρίως ετερόδοξους) φαινόμενο στην παγκόσμια οικονομική ιστορία, η οποία έχει καταγράψει οικονομικές κρίσεις από τον 16ο αιώνα που ποικίλλουν μορφολογικά, σύμφωνα με τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται καθεμιά από αυτές. Οι σημαντικότερες κρίσεις της παγκόσμιας ιστορίας, που ταιριάζουν και στην τρέχουσα κρίση ξεκινούν από το μεγάλο "κραχ" του 1929 και παρουσιάζονται συνοπτικά αμέσως παρακάτω.

1. Η Μεγάλη Ύφεση ('Κραχ') του 1929

Η Μεγάλη Ύφεση² (The Great Depression) ήταν, σύμφωνα με κάποιες απόψεις, η μεγαλύτερη και μακρύτερη οικονομική ύφεση του 20ού αιώνα στη σύγχρονη παγκόσμια

² <https://www.sansimera.gr/articles/182>

οικονομική ιστορία. Όπως υποστηρίζεται, η ύφεση αυτή ξεκίνησε με τη κατάρρευση του αμερικανικού χρηματιστηρίου το 1929 και διατηρήθηκε μέχρι και μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, το 1946. Οι οικονομολόγοι και οι ιστορικοί συχνά αναφέρουν τη Μεγάλη Ύφεση ως το πιο κρίσιμο οικονομικό γεγονός του 20ού αιώνα.

Το κραχ της χρηματιστηριακής αγοράς το 1929 προκάλεσε μεγάλη μείωση της αξίας σε πολλά ονομαστικά περιουσιακά στοιχεία, τόσο εταιρικά όσο και ιδιωτικά, κάτι που οδήγησε την οικονομία των Η.Π.Α. σε βαθιά ύφεση. Στις αρχές του 1929, το ποσοστό ανεργίας των ΗΠΑ ήταν 3,2%, ενώ μέχρι το 1933, είχε αυξηθεί σε 24,9%. Παρά τις πρωτοφανείς παρεμβάσεις και τις κυβερνητικές δαπάνες τόσο από τις διοικήσεις του Herbert Hoover όσο και από τον Franklin Delano Roosevelt, η ανεργία εξακολουθούσε να είναι πάνω από 18,9% το 1938. Το πραγματικό κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) ήταν κάτω από τα επίπεδα του 1929 από τη στιγμή που οι Ιαπωνέζοι βομβάρδισαν το Περγλ Χάρμπουρ το 1941, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Εν τέλει, οι κύριες επιπτώσεις από το κραχ σε αριθμούς ήταν οι εξής:

- 12.000.000 άτομα έμειναν άνεργοι
- 12.000 άτομα έχαναν τη δουλειά τους καθημερινά
- 20.000 επιχειρήσεις κήρυξαν πτώχευση
- 1.616 τράπεζες κήρυξαν πτώχευση
- 1 στους 20 αγρότες έχασε το σπίτι του
- 23.000 αυτοκτονίες σημειώθηκαν σε ένα χρόνο, αριθμός ρεκόρ για τα τότε δεδομένα.

2. Οι πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του '70

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ειδικότερα τη περίοδο 1950-1970, οι οικονομίες των περισσότερων χωρών γνώρισαν πολύ υψηλή ανάπτυξη με χαμηλό ποσοστό ανεργίας και πληθωρισμού. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, ξέσπασαν δύο πετρελαϊκές κρίσεις, οι οποίες αύξησαν κατακόρυφα την τιμή του πετρελαίου, με κύριο αποτέλεσμα την ταυτόχρονη αύξηση της ανεργίας και του πληθωρισμού, φαινόμενο που στην οικονομική θεωρία ονομάστηκε 'στασιμοπληθωρισμός' (stagflation).

Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 ξεκίνησε επίσημα τον Οκτώβριο του 1973, όταν τα μέλη του Οργανισμού Αραβικών χωρών εξαγωγής πετρελαίου (ΟΑΠΕΚ) κήρυξαν εμπάργκο στο πετρέλαιο, δηλαδή τη μερική ή πλήρη απαγόρευση του εμπορίου του 'μαύρου χρυσού' με μια

συγκεκριμένη χώρα ή μια ομάδα χωρών. Το εμπόργκο αυτό απευθυνόταν προς τα έθνη που θεωρούνταν ότι υποστηρίζουν το Ισραήλ κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Yom Kippur. Τα πρώτα έθνη που θεωρήθηκαν υποστηρικτές του Ισραήλ ήταν ο Καναδάς, η Ιαπωνία, οι Κάτω Χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ, ενώ αργότερα το εμπόργκο επεκτάθηκε και στην Πορτογαλία, τη Ροδεσία (σημερινή Ζιμπάμπουε) και τη Νότια Αφρική.

Μέχρι το τέλος του εμπόργκο τον Μάρτιο του 1974, η τιμή του πετρελαίου αυξήθηκε από 3 δολάρια ανά βαρέλι σε σχεδόν 12 δολάρια παγκοσμίως. Οι τιμές των ΗΠΑ ήταν σημαντικά υψηλότερες. Το εμπόργκο προκάλεσε την λεγόμενη πετρελαϊκή κρίση, με πολλές βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην παγκόσμια πολιτική και την παγκόσμια οικονομία. Αργότερα ονομάστηκε το «πρώτο πετρελαϊκό σοκ», διότι ακολουθήθηκε στη συνέχεια από την νέα πετρελαϊκή κρίση του 1979, που ονομάστηκε «δεύτερο πετρελαϊκό σοκ».

Έτσι, το δεύτερο πετρελαϊκό σοκ του 1979 έλαβε χώρα λόγω της απότομης μείωσης της προσφερόμενης ποσότητας πετρελαίου, έπειτα από την Ιρανική Επανάσταση. Παρά το γεγονός ότι η παγκόσμια προσφορά πετρελαίου μειώθηκε μόνο κατά 4%, ο έντονος πανικός που επικρατούσε λόγω του πολέμου είχε ως αποτέλεσμα την απότομη αύξηση της τιμής. Η τιμή του αργού πετρελαίου υπερδιπλασιάστηκε στα 39,50 δολάρια το βαρέλι τους επόμενους 12 μήνες και μεγάλες ουρές οχημάτων εμφανίστηκαν για ακόμη μια φορά στα πρατήρια βενζίνης, όπως άλλωστε και στην πετρελαϊκή κρίση του 1973.

Το 1980, μετά το ξέσπασμα του πολέμου μεταξύ Ιράν και Ιράκ, η παραγωγή πετρελαίου στο Ιράν σχεδόν διακόπηκε και η παραγωγή πετρελαίου του Ιράκ επίσης μειώθηκε σημαντικά. Ως αποτέλεσμα, προκλήθηκαν σημαντικές οικονομικές υφέσεις στις ΗΠΑ και σε άλλες χώρες, ωστόσο οι τιμές του πετρελαίου δεν υποχώρησαν στα επίπεδα προ της κρίσης μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80.

Τέλος, μετά το 1980, οι τιμές του πετρελαίου παρουσίασαν μία πτώση που διήρκησε 20 χρόνια, εκτός από μια σύντομη ανάκαμψη κατά τη διάρκεια του πολέμου του Κόλπου, φτάνοντας τελικά σε μία 60% πτώση κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Όπως και με την κρίση του 1973, έτσι και με εκείνη τη κρίση οι συνέπειες στην παγκόσμια οικονομία ήταν σημαντικές, ενώ μεταβλήθηκαν επίσης σημαντικά και οι ισορροπίες στην παγκόσμια πολιτική σκηνή.

3. Η Ασιατική Χρηματοπιστωτική Κρίση το 1997

Η ασιατική χρηματοπιστωτική κρίση αποτέλεσε μια σειρά υποτιμήσεων νομισμάτων και άλλων γεγονότων που εξαπλώθηκαν σε πολλές ασιατικές αγορές αρχής γενομένης από το

καλοκαίρι του 1997. Ειδικότερα, οι αγορές συναλλάγματος απέτυχαν αρχικά στην Ταϊλάνδη ως αποτέλεσμα της απόφασης της κυβέρνησης να μην συνδέσει το τοπικό νόμισμα με το δολάριο ΗΠΑ (USD). Οι υποτιμήσεις των νομισμάτων εξαπλώθηκαν στη συνέχεια σε όλη τη Νότια Ασία σχεδόν ακαριαία, με αποτέλεσμα να προκληθεί πτώση στις χρηματιστηριακές αγορές, μειώσεις στα έσοδα από τις εισαγωγές και πρόκληση κρατικών αναστατώσεων (Κότιος & Παυλίδης, 2012).

Ως αποτέλεσμα της υποτίμησης του Μπατ της Ταϊλάνδης, ένα μεγάλο μέρος των νομισμάτων της Ανατολικής Ασίας υποτιμήθηκε κατά 38%. Οι διεθνείς μετοχές μειώθηκαν επίσης κατά 60%. Ωστόσο, η ασιατική χρηματοπιστωτική κρίση αντιμετωπίστηκε, τουλάχιστον εν μέρει, από την οικονομική παρέμβαση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Ωστόσο, η πτώση της αγοράς παρατηρήθηκε επίσης και στις ΗΠΑ, στην Ευρώπη και τη Ρωσία, καθώς οι ασιατικές οικονομίες κατέρρεαν όλο και περισσότερο.

Ως αποτέλεσμα της κρίσης, πολλά κράτη υιοθέτησαν και εφάρμοσαν προστατευτικά μέτρα για να εξασφαλίσουν τη σταθερότητα των δικών τους νομισμάτων. Συχνά, αυτό οδήγούσε σε αγορά αμερικανικών κρατικών ομολόγων, τα οποία χρησιμοποιούνταν ως παγκόσμιες επενδύσεις από τις περισσότερες από τις μεγάλες οικονομίες του κόσμου. Η ασιατική κρίση οδήγησε σε κάποιες απαραίτητες οικονομικές και κυβερνητικές μεταρρυθμίσεις σε χώρες όπως η Ταϊλάνδη, η Νότια Κορέα, η Ιαπωνία και η Ινδονησία.

Ωστόσο, μέχρι το 1999, οι οικονομικοί αναλυτές είδαν σημάδια ότι οι οικονομίες της Ασίας άρχιζαν να ανακάμπτουν. Μετά την ασιατική χρηματοοικονομική κρίση του 1997, οι οικονομίες αυτές συνεργάστηκαν προς την επίτευξη οικονομικής σταθερότητας και μιας αποτελεσματικότερης χρηματοπιστωτικής εποπτείας.

Μέχρι το 1999, η Ασία συγκέντρωσε σχεδόν το ήμισυ της συνολικής εισροής κεφαλαίων στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ασίας διατηρούσαν ιδιαίτερα υψηλά επιτόκια, ελκυστικά για τους ξένους επενδυτές που αναζητούσαν υψηλό ποσοστό απόδοσης. Ως αποτέλεσμα, οι οικονομίες αυτές έλαβαν μεγάλη εισροή κεφαλαίων και παρουσίασαν δραματική αύξηση των τιμών των περιουσιακών τους στοιχείων. Ταυτόχρονα, οι περιφερειακές οικονομίες της Ταϊλάνδης, της Μαλαισίας, της Ινδονησίας, της Σιγκαπούρης και της Νότιας Κορέας παρουσίασαν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, 8-12% του ΑΕΠ, στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Αυτό το επίτευγμα ήταν ευρέως αναγνωρισμένο από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, συμπεριλαμβανομένου του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας, και ήταν γνωστό ως μέρος του "ασιατικού οικονομικού θαύματος".

4. Η Κρίση των Ενυπόθηκων Δανείων στις ΗΠΑ το 2007

Η οικονομική κρίση του 2007-2008 ήταν η χειρότερη οικονομική καταστροφή του 21ου αιώνα, έπειτα από τη Μεγάλη Ύφεση του 1929. Η βασική αιτία δεν εντοπίστηκε σε κανένα γεγονός ή λόγο. Αντίθετα, ήταν αποτέλεσμα μιας σειράς γεγονότων, το καθένα με τον δικό του τρόπο, που οδήγησε σε μία σχεδόν ολοκληρωτική κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος στις ΗΠΑ. Έχει υποστηριχθεί ότι οι σπόροι της κρίσης αυτής είχαν σπαρθεί ήδη από τη δεκαετία του 1970 με το νόμο για την κοινοτική ανάπτυξη, που ανάγκασε τις τράπεζες να χαλαρώσουν τις πιστωτικές τους απαιτήσεις για μειονότητες με χαμηλότερα εισοδήματα, δημιουργώντας έτσι μια αγορά ενυπόθηκων δανείων (Κότιος & Παυλίδης, 2012).

Το ύψος του χρέους των στεγαστικών δανείων, το οποίο ήταν εγγυημένο από τις τράπεζες Freddie Mac και Fannie Mae, συνέχισε να επεκτείνεται στις αρχές της δεκαετίας του 2000, τη στιγμή που το Federal Reserve Board άρχισε να μειώνει δραστικά τα επιτόκια για να αποφύγει μια ενδεχόμενη ύφεση. Ο συνδυασμός χαλαρών πιστωτικών απαιτήσεων και φθηνού χρήματος οδήγησε σε μια αύξηση της ζήτησης των κατοικιών, η οποία οδήγησε σε κερδοσκοπία, η οποία με τη σειρά της προκάλεσε αναμενόμενα και την αύξηση των τιμών των κατοικιών.

Εν τω μεταξύ, οι επενδυτικές τράπεζες, αναζητώντας ευνοϊκά κέρδη, δημιούργησαν εξασφαλισμένες δανειακές υποχρεώσεις (CDOs) από ενυπόθηκα δάνεια που χορηγήθηκαν στη δευτερογενή αγορά. Επειδή τα ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια ήταν συνδεδεμένα με πρωταρχικές υποθήκες, δεν υπήρχε τρόπος για τους επενδυτές να κατανοήσουν τους κινδύνους που σχετίζονται με το προϊόν. Την εποχή που η αγορά των CDOs ήταν ακόμη σε πρωταρχικό στάδιο, η φούσκα των κατοικιών που είχε δημιουργηθεί εδώ και αρκετά χρόνια άρχισε να 'σκάει'. Καθώς οι τιμές των κατοικιών άρχισαν να μειώνονται, οι δανειολήπτες των ενυπόθηκων δανείων άρχισαν να αθετούν τις αποπληρωμές σε δάνεια που άξιζαν περισσότερο από τις κατοικίες τους, επιταχύνοντας έτσι την πτώση των τιμών των τελευταίων.

Συνεπώς, όταν οι επενδυτές συνειδητοποίησαν ότι τα CDO δεν είχαν καμία αξία λόγω του δυσθεώρητου χρέους που προκάλεσαν σε μεγάλο αριθμό αμερικανών πολιτών, προσπάθησαν να τα ξεφορτωθούν, όμως δεν υπήρχε άλλη αγορά στην οποία να μπορούσαν να απευθυνθούν πέρα από τη δευτερογενή. Αυτό προκάλεσε μια μαζική κρίση στην αθέτηση της αποπληρωμής των ενυπόθηκων δανείων στις κατοικίες, η οποία δημιούργησε μια κρίση ρευστότητας που στράφηκε προς τα πάνω επίπεδα του τραπεζικού συστήματος. Συγκεκριμένα, δύο μεγάλες επενδυτικές τράπεζες, η Lehman Brothers και η Bear Stearns, κατέρρευσαν κάτω από το βάρος της έκθεσής τους στα ενυπόθηκα δάνεια και περισσότερες από 450 τράπεζες κήρυξαν πτώχευση τα επόμενα πέντε χρόνια. Αρκετές από τις μεγάλες τράπεζες στις ΗΠΑ βρέθηκαν στο χείλος της καταστροφής, παρόλα αυτά κατάφεραν να επιβιώσουν χάρη στην

οικονομική στήριξη τους από την αμερικανική κυβέρνηση, σε μία προσπάθεια να μην δημιουργηθεί περαιτέρω ανισορροπία και πλήρης ανατροπή του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Έτσι, οι κυριότερες επιπτώσεις αυτής της κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο ήταν η έλλειψη εμπιστοσύνης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, η κρίση ρευστότητας, καθώς κατέρρευσαν οι μεγαλύτερες χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις στον κόσμο, κάτι που έφερε στασιμότητα στις αγορές.

Κεφάλαιο 2

Σύστημα εθνικών και περιφερειακών λογαριασμών της ΕΕ-2010.

Συχνά, η οικονομική κατάσταση και πορεία γενικότερα μίας χώρας μπορεί να γίνει εν μέρει ή πλήρως κατανοητή μέσα από την λεγόμενη 'Εθνική Λογιστική', μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η οικονομική ποσοτική καταγραφή της εθνικής οικονομίας που αποτυπώνεται στους Εθνικούς Λογαριασμούς αυτής. Η αποτύπωση αυτή βασίζεται στις αναθεωρημένες οδηγίες για την κατάρτιση συστημάτων εθνικών λογαριασμών και προέρχονται από τη συνεργασία μεταξύ του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), του Οργανισμού για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (Ο.Ο.Σ.Α.), της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) (Σκούντζος & Διακομιχάλης, 2012). Επομένως, το «σύστημα εθνικών λογαριασμών» συνιστά «σύμβαση» των εμπλεκόμενων μερών με την οποία υιοθετούν συγκεκριμένους ορισμούς και υπολογισμούς των εθνικολογιστικών μεγεθών των οικονομιών τους έτσι ώστε για λόγους χρησιμότητας-αποτελεσματικότητας να χρησιμοποιείται κοινή ορολογία και να διευκολύνονται οι συγκρίσεις.

Τα εν λόγω συστήματα αναφέρονται σε χώρες που έχουν υιοθετήσει οικονομικά συστήματα βασισμένα σε οικονομίες της αγοράς, ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξης τους, καθώς και σε χώρες οι οποίες κατευθύνονται προς τις οικονομίες αγοράς, με άλλα λόγια είναι επί της παρούσης μεικτές οικονομίες (δηλαδή ο ρόλος του κράτους είναι σημαντικός τόσο όσο και η ιδιωτική πρωτοβουλία). Δεδομένης δε και της συμμετοχής της Ελλάδας στην ΕΕ, η έμφαση δίνεται κυρίως στις ανάγκες για συλλογή στοιχείων από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, έτσι ώστε τα συστήματα των εθνικών λογαριασμών των χωρών-μελών να είναι σύγχρονα, εναρμονισμένα και συγκρίσιμα (Σκούντζος & Διακομιχάλης, 2012).

Έτσι, οι εθνικοί και περιφερειακοί λογαριασμοί είναι ένα σύστημα λογαριασμών που παρέχει μια ολοκληρωμένη και λεπτομερή εικόνα των πολύπλοκων οικονομικών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα σε μια εθνική οικονομία και των επιμέρους διοικητικών διαιρέσεων της, καθώς και των αντιδράσεων μεταξύ των διαφόρων οικονομικών μονάδων για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Όπως αναφέρεται, οι λογαριασμοί αυτοί καθ' εαυτοί «παρουσιάζουν συνοπτικά ένα μεγάλο πλήθος λεπτομερών πληροφοριών που είναι οργανωμένες σύμφωνα με τις οικονομικές αρχές και αντιλήψεις για τη λειτουργία μιας εθνικής οικονομίας». Πρακτικά βέβαια, οι λογαριασμοί αυτοί καταρτίζονται για διαδοχικές χρονικές περιόδους, παρέχοντας έτσι μια συνεχή ροή πληροφοριών που είναι απαραίτητες για την διαχρονική ανάλυση και αξιολόγηση της λειτουργίας μιας οικονομίας.

Σήμερα, κατά την κατάρτιση των εθνικών λογαριασμών, σχεδόν όλες οι χώρες του κόσμου ακολουθούν το Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών του 1993 (ΣΕΛ 1993), που ομόφωνα έγινε αποδεκτό από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ, το 1993 (Σκούντζος & Διακομιχάλης, 2012). Στην ΕΕ όμως, που είναι και το κομμάτι που αφορά την παρούσα ανάλυση, οι χώρες-μέλη ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές και οδηγίες του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών (εφεξής "ΕΣΛ 2010" ή απλώς "ΕΣΛ"). Το σύστημα αυτό είναι ένα διεθνώς συμβατό λογιστικό πλαίσιο για μια συστηματική και λεπτομερή περιγραφή της συνολικής οικονομίας μιας περιφέρειας, χώρας ή ομάδας χωρών), των συνιστωσών της και των σχέσεών της με άλλες συνολικές οικονομίες (Eurostat, 2013).

Ο πρόδρομος του ΕΣΛ 2010 ήταν το Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών του 1995 (ΕΣΛ 95) που δημοσιεύθηκε το 1996. Η μεθοδολογία του ΕΣΛ 2010 έχει την ίδια διάρθρωση με τη δημοσίευση του ΕΣΛ 95 για τα πρώτα 13 κεφάλαια, αλλά το πρώτο περιέχει 11 νέα κεφάλαια που επεξεργάζονται πτυχές του συστήματος που αντικατοπτρίζουν τις εξελίξεις στη μέτρηση των σύγχρονων οικονομιών ή τη χρήση του ΕΣΛ 95 στην ΕΕ.

Η διάρθρωση του ΕΣΛ 2010 είναι σύμφωνη με τις παγκόσμιες κατευθυντήριες γραμμές για την εθνική λογιστική που περιέχονται στο Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών 2008 (ΣΕΛ 2008), εκτός από ορισμένες διαφορές στην παρουσίαση και τον υψηλότερο βαθμό ακρίβειας ορισμένων από τις έννοιες του ΕΣΛ 2010, οι οποίες χρησιμοποιούνται για συγκεκριμένους σκοπούς της ΕΕ. Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές εκπονήθηκαν υπό την κοινή ευθύνη του ΟΗΕ, του ΔΝΤ, της Στατιστικής Υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurostat), του ΟΟΣΑ και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Το ΕΣΛ 2010 επικεντρώνεται στις συνθήκες και τις ανάγκες δεδομένων στην ΕΕ.

Όπως και το ΣΕΛ 2008, το ΕΣΛ 2010 είναι εναρμονισμένο με τις έννοιες και τις ταξινομήσεις που χρησιμοποιούνται σε πολλές άλλες κοινωνικές και οικονομικές στατιστικές (π.χ. στατιστικές για την απασχόληση, στατιστικές για τη μεταποίηση και στατιστικές για το εξωτερικό εμπόριο). Ως εκ τούτου, το ΕΣΛ 2010 χρησιμεύει ως κεντρικό πλαίσιο αναφοράς για τις κοινωνικές και οικονομικές στατιστικές της ΕΕ και των κρατών μελών της.

Το πλαίσιο του ΕΣΛ αποτελείται από δύο κύριες ομάδες πινάκων (Eurostat, 2013):

α) τους λογαριασμούς των θεσμικών τομέων,

β) το πλαίσιο εισροών-εκροών και τους λογαριασμούς ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Από τη μία πλευρά, οι τομεακοί λογαριασμοί παρέχουν, κατά θεσμικό τομέα, μια συστηματική περιγραφή των διαφόρων σταδίων της οικονομικής διαδικασίας: παραγωγή, δημιουργία εισοδήματος, διανομή εισοδήματος, αναδιανομή εισοδήματος, χρήση εισοδήματος και χρηματοοικονομική και μη χρηματοοικονομική συσσώρευση. Οι τομεακοί λογαριασμοί περιλαμβάνουν επίσης τους ισολογισμούς για την περιγραφή των αποθεμάτων περιουσιακών στοιχείων, υποχρεώσεων και καθαρής θέσης στην αρχή και στο τέλος της λογιστικής περιόδου.

Από την άλλη πλευρά, το πλαίσιο εισροών-εκροών, μέσω των πινάκων προσφοράς και χρήσεων, καθορίζει λεπτομερέστερα τη διαδικασία παραγωγής (δομή κόστους, εισόδημα και απασχόληση) και τις ροές αγαθών και υπηρεσιών (παραγωγή, εισαγωγές, εξαγωγές, τελική κατανάλωση, σχηματισμός κεφαλαίου ανά ομάδα προϊόντων). Δύο σημαντικές λογιστικές ταυτότητες αντικατοπτρίζονται στο πλαίσιο αυτό: το άθροισμα των εισοδημάτων που παράγονται σε έναν κλάδο είναι ίσο με την προστιθέμενη αξία που παράγει ο κλάδος αυτός και, για κάθε προϊόν ή ομάδα προϊόντων, η προσφορά ισούται με τη ζήτηση.

Οι θεσμικές μονάδες ομαδοποιούνται στους παρακάτω 5 (αμοιβαία αποκλειόμενες) τομείς:

- Μη χρηματοοικονομικές εταιρείες
- Χρηματοοικονομικές εταιρείες
- Δημόσιο
- Νοικοκυριά

- Ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν τα νοικοκυριά

Οι μη χρηματοοικονομικές Εταιρείες παράγουν για την αγορά και η βασική δραστηριότητά τους είναι η παραγωγή προϊόντων και μη χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν ιδιωτικές και δημόσιες εταιρείες, συνεταιρισμοί και προσωπικές εταιρείες, δημόσιοι παραγωγοί, εταιρείες συμμετοχών, μη κερδοσκοπικά ιδρύματα ή ενώσεις, μη χρηματοοικονομικές οιονεί εταιρείες και όλες οι πλασματικές μονάδες μόνιμης εγκατάστασης οι οποίες συμβατικά λογίζονται ως οιονεί εταιρείες (Σκούντζος & Διακομιχάλης, 2012).

Οι χρηματοοικονομικές εταιρείες είναι όλες εκείνες οι εταιρείες (οιονεί και μη) που ασχολούνται κυρίως με την χρηματοοικονομική διαμεσολάβηση ή και με επικουρικές χρηματοοικονομικές δραστηριότητες. Τέτοιες είναι οι ιδιωτικές και δημόσιες μετοχικές εταιρείες, συνεταιρισμοί και προσωπικές εταιρείες, δημόσιοι παραγωγοί, μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που αναγνωρίζονται ως ανεξάρτητες νομικές οντότητες, συμμετοχικές εταιρείες, μη μετοχικής μορφής επιχειρήσεις αμοιβαίων κεφαλαίων και χρηματοοικονομικές οιονεί εταιρείες. Υποτομείς αυτής της κατηγορίας αποτελούν οι εξής:

- Κεντρική Τράπεζα,
- λοιποί νομισματικοί χρηματοοικονομικοί οργανισμοί,
- λοιποί ενδιάμεσοι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί εκτός ασφαλιστικών εταιρειών και συνταξιοδοτικών ταμείων,
- επικουρικοί χρηματοοικονομικοί οργανισμοί και
- ασφαλιστικές εταιρείες και συνταξιοδοτικά ταμεία.

Το δημόσιο περιλαμβάνει όλες εκείνες τις θεσμικές οντότητες που δεν παράγουν για την αγορά καθώς το προϊόν ή η υπηρεσία τους προορίζεται τόσο για ατομική όσο και για συλλογική κατανάλωση, ενώ χρηματοδοτείται κατά κύριο λόγο από υποχρεωτικές εισφορές που γίνονται από θεσμικές οντότητες άλλων τομέων ή και όλες τις θεσμικές οντότητες που κατά κύριο λόγο ασχολούνται με την αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος και του πλούτου. Στη κατηγορία αυτοί εντάσσονται οι εξής θεσμικές μονάδες: Οι δημόσιες υπηρεσίες που διοικούν και χρηματοδοτούν ένα σύνολο δραστηριοτήτων, μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που αναγνωρίζονται ως ανεξάρτητα νομικά πρόσωπα και χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση και αυτόνομα συνταξιοδοτικά ταμεία του δημοσίου. Επίσης, υποτομείς σε αυτή τη κατηγορία αποτελούν:

- Κεντρική Κυβέρνηση,
- Κυβέρνηση Ομοσπονδιακού Κρατιδίου,

- Τοπική Αυτοδιοίκηση και
- Ιδρύματα Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Τα νοικοκυριά είναι μια άλλη κατηγορία η οποία καλύπτει τις εξής περιπτώσεις:

- 1) φυσικά πρόσωπα ή ομάδες προσώπων ως καταναλωτών και ενδεχομένως ως επιχειρηματιών που παράγουν αγαθά για την αγορά,
- 2) χρηματοοικονομικές και μη υπηρεσίες για την αγορά, υπό την προϋπόθεση ότι στην πρώτη περίπτωση οι αντίστοιχες δραστηριότητες δεν είναι εκείνες ξεχωριστών νομικών προσώπων που θεωρούνται ως οιονεί εταιρείες και
- 3) φυσικά πρόσωπα ή ομάδες προσώπων ως παραγωγών αγαθών και μη χρηματοοικονομικών υπηρεσιών για αποκλειστική ατομική κατανάλωση.

Οι βασικοί υποτομείς της κατηγορίας αυτής είναι οι ακόλουθοι:

- Εργοδότες, περιλαμβανομένων και των εργαζομένων για ίδιο λογαριασμό,
- μισθωτοί
- εισοδηματίες από περιουσιακά στοιχεία,
- συνταξιούχοι,
- Οι εισπράττοντες άλλα μεταβιβαστικά εισοδήματα και
- λοιπά νοικοκυριά.

Τέλος, τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν τα νοικοκυριά (MKIEN) καλύπτουν εκείνα τα ιδρύματα τα οποία είναι ξεχωριστά νομικά πρόσωπα, εξυπηρετούν τα νοικοκυριά και τα οποία είναι ιδιωτικοί παραγωγοί που δεν παράγουν για την αγορά. Οι κύριες κατηγορίες σε αυτή τη περίπτωση είναι οι εξής: Συνδικαλιστικές οργανώσεις, ενώσεις καταναλωτών, πολιτικά κόμματα, εκκλησίες ή θρησκευτικές οργανώσεις, κοινωνικές, πολιτιστικές, αθλητικές και ψυχαγωγικές οργανώσεις, επαγγελματικές και επιστημονικές εταιρείες και φιλανθρωπικές οργανώσεις που χρηματοδοτούνται με εκούσιες μεταβιβάσεις σε χρήμα ή είδος από άλλες θεσμικές μονάδες.

Αναφορικά με το πλαίσιο εισροών-εκροών, ο πίνακας προσφοράς δείχνει την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών ανά προϊόν και παραγωγική μονάδα και διαφοροποιεί την προσφορά μεταξύ των εγχώριων τομέων και των εισαγωγών, ενώ ο πίνακας χρήσεων δείχνει τη χρήση προϊόντων και υπηρεσιών που ταξινομούνται ανά προϊόν και τύπο χρήσης. Οι χρήσεις που παρουσιάζονται έχουν ως εξής (Eurostat, 2013):

α) ενδιάμεση κατανάλωση από τον κλάδο

β) δαπάνες τελικής κατανάλωσης: νοικοκυριά, κυβερνήσεις και ΜΚΙΕΝ·

γ) ακαθάριστη συσσώρευση κεφαλαίου και

δ) εξαγωγές.

Επιπλέον, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι το ΕΣΛ καταγράφει τις ροές και τα αποθέματα σε μια ταξινομημένη ομάδα λογαριασμών που περιγράφει τον οικονομικό κύκλο από την παραγωγή και τη δημιουργία εσόδων μέσω της διανομής και της ανακατανομής του και τη χρήση του για τελική κατανάλωση. Οι λογαριασμοί αυτοί ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες:

α) οι τρεχούμενοι λογαριασμοί (current accounts), οι οποίοι καλύπτουν την παραγωγή και τη σχετική δημιουργία εισοδήματος, διανομή και αναδιανομή του εισοδήματος και τη χρήση του υπό μορφή τελικής κατανάλωσης. Το εισόδημα που δεν χρησιμοποιείται άμεσα για τελική κατανάλωση εμφανίζεται στον ισολογισμό της αποταμίευσης, το οποίο μεταφέρεται στους λογαριασμούς συσσώρευσης ως η πρώτη εγγραφή στην πλευρά των πόρων των λογαριασμών κεφαλαίου.

β) οι λογαριασμοί συσσώρευσης (accumulation accounts), οι οποίοι αναλύουν τις μεταβολές των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού των μονάδων και επιτρέπουν να καταγράφονται οι μεταβολές της καθαρής θέσης (η διαφορά μεταξύ στοιχείων ενεργητικού και παθητικού)

γ) οι ισολογισμοί (balance sheets) παρουσιάζουν το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων στην αρχή και στο τέλος της λογιστικής περιόδου, μαζί με την καθαρή θέση. Οι ροές για κάθε στοιχείο ενεργητικού και παθητικού που καταγράφονται στους λογαριασμούς συσσώρευσης εμφανίζονται και πάλι στον λογαριασμό των ισολογισμών.

Συνεπώς, το πλαίσιο του ΕΣΛ μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ανάλυση και την αξιολόγηση των εξής συνιστωσών:

(Α) Τη δομή της συνολικής οικονομίας. Παραδείγματα τύπων μετρήσεων που χρησιμοποιούνται σε αυτή τη περίπτωση είναι:

- 1) προστιθέμενη αξία και απασχόληση ανά κλάδο δραστηριότητας.
- 2) προστιθέμενη αξία και απασχόληση ανά περιφέρεια.

- 3) εισόδημα κατανεμημένο ανά τομέα.
- 4) εισαγωγές και εξαγωγές ανά ομάδα προϊόντων.
- 5) δαπάνες τελικής κατανάλωσης ανά λειτουργική θέση και ομάδα προϊόντων.
- 6) σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου και απόθεμα παγίου κεφαλαίου ανά κλάδο.
- 7) σύνθεση των αποθεμάτων και ροών χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων ανά τύπο περιουσιακού στοιχείου και ανά τομέα.

(Β) Συγκεκριμένα μέρη ή πτυχές μιας οικονομίας, όπως:

- 1) ο τραπεζικός και χρηματοοικονομικός τομέας στην εθνική οικονομία.
- 2) ο ρόλος της κυβέρνησης και η οικονομική της θέση.
- 3) η οικονομία μιας συγκεκριμένης περιφέρειας (σε σύγκριση με την συνολική οικονομία).
- 4) τα επίπεδα αποταμίευσης και το χρέος των νοικοκυριών.

(Γ) Την ανάπτυξη μιας οικονομίας με την πάροδο του χρόνου, όπως:

- 1) την ανάλυση των ρυθμών αύξησης του ΑΕΠ.
- 2) την ανάλυση του πληθωρισμού.
- 3) την ανάλυση των εποχιακών προτύπων στις δαπάνες των νοικοκυριών βάσει τριμηνιαίων λογαριασμών.
- 4) την ανάλυση της μεταβαλλόμενης σημασίας συγκεκριμένων τύπων χρηματοπιστωτικών μέσων με την πάροδο του χρόνου, π.χ. την αυξημένη σημασία των χρηματοπιστωτικών παραγώγων.
- 5) τη σύγκριση των βιομηχανικών δομών της εθνικής οικονομίας μακροπρόθεσμα.

(Δ) Τη συνολική οικονομία σε σχέση με άλλες οικονομίες. Παραδείγματα σε αυτή τη περίπτωση είναι τα εξής:

- 1) τη σύγκριση των ρόλων και του μεγέθους της κυβέρνησης στα κράτη μέλη της ΕΕ.
- 2) την ανάλυση των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ των οικονομιών της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη τα κράτη μέλη και τις περιφέρειές τους.
- 3) την ανάλυση της σύνθεσης και του προορισμού των εξαγωγών της ΕΕ.

- 4) τη σύγκριση των ποσοστών αύξησης του ΑΕΠ ή του κατά κεφαλήν διαθέσιμου εισοδήματος στην ΕΕ και σε άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες.

Κεφάλαιο 3

Αναδιανομή έναντι ανακατανομής εισοδήματος και πλούτου.

Η έκταση της εισοδηματικής ανισότητας και η τάση που παρατηρείται σε πολλές χώρες προς την αυξανόμενη μη δίκαιη κατά πολλούς κατανομή του παγκόσμιου εισοδήματος έχει καταστεί βασικό ζήτημα σημαντικών πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συζητήσεων σε πολλά μέρη του πλανήτη. Ήδη, από το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2007-2008, νέες απόψεις σχετικά με τις συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης και ανισότητας του εισοδήματος αναβιώνουν σε πρώιμες και παλαιές συζητήσεις για την άσκηση (εθνικά ανεξάρτητων εξουσιών) της οικονομικής πολιτικής ή πρόσφατα τη διακυβέρνησή της (εθνικά εξαρτημένων εξουσιών από διεθνείς ή υπερεθνικούς θεσμούς). Έτσι, μια δημόσια συζήτηση για την ανάπτυξη και την κοινωνική δικαιοσύνη όχι μόνο φαίνεται επείγουσα, αλλά σε πολλές χώρες τα κινήματα διαμαρτυρίας αποκτούν πολιτική σημασία με τα αιτήματά τους για φυσική και πολιτική αλλαγή φυσικά (Γεωργακόπουλος, 2005 Κότιος & Παυλίδης, 2012 Σκούντζος & Διακομιχάλης, 2012).

Ωστόσο, δεν πρέπει να λησμονείται ότι συχνά γίνεται λόγος και για ανακατανομή του πλούτου, κάτι που προκαλεί σύγχυση σε σχέση με την αναδιανομή του εισοδήματος. Οι δύο έννοιες όμως, εισόδημα και πλούτος, αν και εκ πρώτης όψews φαίνονται συνώνυμες, εντούτοις έχουν διαφορετικό εννοιολογικό περιεχόμενο. Συγκεκριμένα, ο 'πλούτος' ορίζεται ως η καθαρή αξία ενός "κόσμου", που εκφράζεται ως (Bakare, 2011):

Πλούτος = Περιουσιακά στοιχεία - Υποχρεώσεις	(1)
---	-----

Η λέξη πλούτος συχνά συγχέεται με το εισόδημα, όμως αυτοί οι δύο όροι περιγράφουν διαφορετικά αλλά συναφή πράγματα. Ο πλούτος αποτελείται από εκείνα τα στοιχεία οικονομικής αξίας που ένα άτομο κατέχει, είναι δηλαδή «απόθεμα» ενώ το εισόδημα αποτελεί την εισροή στοιχείων οικονομικής αξίας, είναι δηλαδή «ροή».

Επομένως, ο πλούτος εκφράζει το απόθεμα πόρων που έχει στη διάθεση της η οικονομία ενώ το εισόδημα αποτελεί μία ειδική κατηγορία πλούτου, αυτή του νομισματικού/χρηματικού (Bakare, 2011). Επίσης, η κατανομή του εισοδήματος διαφέρει σημαντικά από τη κατανομή του πλούτου. Σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση Έρευνας για το Εισόδημα και τον Πλούτο, «η παγκόσμια κατανομή του πλούτου είναι πολύ πιο άνιση από εκείνη του εισοδήματος». Αυτό σημαίνει ότι, εάν ένα άτομο έχει μεγάλο εισόδημα αλλά και

πολλές δαπάνες, το καθαρό αποτέλεσμα αυτού του εισοδήματος στον πλούτο του μπορεί να είναι μικρό ή και αρνητικό (Davies, Sandstrom, Shorrocks, & Wolf, 2006).

Έτσι, η ανακατανομή του εισοδήματος και η αναδιανομή του πλούτου αποτελούν αντίστοιχα τη μεταφορά εισοδήματος και πλούτου (συμπεριλαμβανομένης της φυσικής περιουσίας) από μεμονωμένα άτομα σε άλλα μέσω ενός κοινωνικού μηχανισμού όπως η φορολογία, η φιλανθρωπία, η κοινωνική πρόνοια, οι δημόσιες υπηρεσίες, η αγροτική μεταρρύθμιση, οι νομισματικές πολιτικές και λοιπές άλλες κοινωνικές ενέργειες. Οι όροι ανακατανομή/αναδιανομή είναι και αναφέρονται συνήθως στην ανακατανομή/αναδιανομή σε μια οικονομία και όχι σε επιλεγμένα άτομα. Προκύπτει επομένως ότι η ανακατανομή του πλούτου είναι η σύγκριση του πλούτου που ανακατανέμεται μεταξύ διαφόρων μελών ή ομάδων σε μια κοινωνία. Διαφέρει από την ανακατανομή του εισοδήματος στο ότι εξετάζει την οικονομική ανακατανομή της ιδιοκτησίας των περιουσιακών στοιχείων σε μια κοινωνία, και όχι την ανακατανομή του εισοδήματος των μελών αυτής της κοινωνίας (Davies, Sandstrom, Shorrocks, & Wolf, 2006).

Σήμερα, η ανακατανομή του εισοδήματος εμφανίζεται με κάποια μορφή στις περισσότερες δημοκρατικές χώρες μέσω των οικονομικών πολιτικών των εκάστοτε κυβερνήσεων. Ορισμένες πολιτικές αναδιανομής προσπαθούν να μεταφέρουν πλούτο, εισόδημα και άλλους πόρους από τους 'έχοντες' και να τους δώσουν στους 'μη έχοντες', αλλά πολλές αναδιανομές συχνά καταλήγουν σε διαφορετικές ομάδες-στόχους. Οι στόχοι της ανακατανομής του εισοδήματος είναι η αύξηση της οικονομικής σταθερότητας και των δυνατοτήτων για τα λιγότερο εύπορα μέλη της κοινωνίας και συνεπώς συμπεριλαμβάνεται και η χρηματοδότηση μέσω των δημόσιων υπηρεσιών. Όσο για την ανακατανομή του πλούτου, μπορεί συχνά να υλοποιηθεί μέσω των μεταρρυθμίσεων γης που μεταφέρουν την ιδιοκτησία της γης από μια κατηγορία ανθρώπων σε άλλη, ή μέσω φόρων κληρονομιάς ή άμεσων φόρων περιουσίας (Davies, Sandstrom, Shorrocks, & Wolf, 2006 Lysandrou, 2011 Wisman & Baker, 2012).

Μέρος Β': Εμπειρική Διερεύνηση

Κεφάλαιο 4

Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση της Ανακατανομής Εισοδήματος και Πλούτου στην Ευρωζώνη 2010-2016

Κατά τη περίοδο 2007-2009, εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης ενυπόθηκων δανείων που έλαβε χώρα στις ΗΠΑ, και στη συνέχεια εξαπλώθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο,

προκλήθηκε έντονη οικονομική αστάθεια, αλλά και τεράστιος προβληματισμός για την βιωσιμότητα της παγκόσμιας οικονομίας (Κότιος & Παυλίδης, 2012).

Κατά τα πρώτα χρόνια της κρίσης, οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες παρουσίασαν μείωση ή επιβράδυνση της ανάπτυξης. Εκτός της Ευρώπης, τη μείωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) κατάφεραν να αποφύγουν οι χώρες της Ασίας, της Μέσης Ανατολής και της Υποσαχάριας Αφρικής. Αντίθετα, οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης παρουσίασαν αρνητικούς δείκτες μεγέθυνσης. Τα ίδια αποτελέσματα, αλλά με λιγότερη ένταση, παρουσιάστηκαν επίσης στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Η Κίνα και η Ινδία, από την άλλη πλευρά, σημείωσαν ισχυρή οικονομική ανάπτυξη το 2009, παρά τη μικρή πτώση. Η Βραζιλία και η Νότια Αφρική παρουσίασαν μικρή μείωση του ΑΕΠ τους, ενώ η Ρωσία, λόγω της πτώσης των τιμών του πετρελαίου, ήταν συγκριτικά πολύ υψηλότερη (Καλαϊτζιδάκης & Καλυβίτης, 2008).

Από το 2010 έως το 2016, οι μεταβολές στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, που είναι ένα μέτρο κατανομής του παγκόσμιου εισοδήματος, για τις χώρες της Ευρωζώνης, παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 1: Ρυθμοί Μεγέθυνσης Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (%)

Χώρες	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	4,10	2,70	1,50	0,75	3,00	5,00	0,70
Ευρωζώνη (19 χώρες)	2,50	2,40	0,00	1,00	1,70	3,00	2,20
Βέλγιο	3,70	3,00	1,40	0,80	1,40	2,00	2,70
Γερμανία	5,00	5,00	1,80	2,00	3,40	3,00	2,40
Εσθονία	3,70	13,60	8,00	6,00	5,00	3,30	3,20
Ιρλανδία	-1,80	2,10	1,50	2,60	7,60	33,00	4,00
Ελλάδα	-5,10	-8,30	-6,90	-4,60	-0,61	-0,61	-0,61
Ισπανία	-0,42	-1,20	-3,00	-0,90	1,30	4,40	3,40
Γαλλία	2,60	2,20	0,95	0,94	0,93	1,85	0,91
Ιταλία	1,50	1,80	-2,10	-0,75	0,75	1,87	1,84
Κύπρος	0,80	-0,40	-2,50	-7,00	-1,40	0,90	1,90
Λετονία	-3,40	15,20	10,20	5,50	4,30	3,30	3,20
Λιθουανία	5,80	14,40	8,70	5,30	5,90	3,20	4,60
Λουξεμβούργο	6,70	4,90	-0,10	2,70	4,92	2,20	-0,80
Μάλτα	6,70	3,10	4,20	5,20	10,00	8,50	5,50

Ολλανδία	1,60	1,30	0,00	1,04	1,03	2,70	2,20
Αυστρία	2,60	4,50	2,10	1,00	2,00	2,30	1,20
Πορτογαλία	2,40	-1,70	-4,10	1,80	1,80	4,80	2,80
Σλοβενία	0,00	1,60	-2,70	0,50	3,40	3,20	4,20
Σλοβακία	5,00	5,60	2,20	2,20	2,10	4,20	2,00
Φινλανδία	2,90	4,50	1,00	1,30	0,50	1,50	2,60

Πηγή: Eurostat

Στον πίνακα αυτόν παρουσιάζονται οι ρυθμοί μεγέθυνσης του ΑΕΠ τόσο για κάθε χώρα ξεχωριστά, όσο και για την Ευρωζώνη συνολικά (19 χώρες), αλλά και για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) των 28 χωρών. Όπως προκύπτει, για το σύνολο της ΕΕ, ο ρυθμός μεγέθυνσης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ έπεσε από 4,1% το 2010 σε μόλις 0,7% το 2016. Ωστόσο, υπήρξε σημαντική φθίνουσα πορεία της αύξησης του ΑΕΠ μέχρι το 2014, ενώ το 2015 ανέκαμψε από 3% το 2014 σε 5%. Έπειτα, το 2016, ο ρυθμός μεγέθυνσης αυξήθηκε με αρκετά φθίνοντα ρυθμό σε 0,7%. Στη περίπτωση δε της Ευρωζώνης, αρχικά παρατηρείται μείωση του ρυθμού αύξησης τη περίοδο 2010-2013, έπειτα τη διετία 2014-2015 υπήρξε μία πιο μεγάλη αύξηση και το 2016 ξανά η αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ έγινε με πιο φθίνοντα ρυθμό. Στη περίπτωση της Ελλάδας, παρατηρείται ότι ο ρυθμός μεγέθυνσης είναι σε όλα τα έτη αρνητικός και αυτό δηλώνει την σημαντική αρνητική επίδραση της οικονομικής κρίσης σε αυτή τη χώρα. Σε γενικές γραμμές πάντως, όλοι οι ρυθμοί μεγέθυνσης με κάποιες εξαιρέσεις κινούνται λίγο πολύ στα ίδια επίπεδα. Συγκριτικά, η Εσθονία, η Λιθουανία και η Λετονία εμφάνισαν αρκετά υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης κάποια έτη σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες και αυτό μάλλον οφείλεται στο γεγονός ότι υπήρξαν σημαντικές βελτιώσεις στην κατά κεφαλήν παραγωγή, κάτι που για μία μικρή οικονομία αποφέρει συνήθως υψηλές οριακές αποδόσεις.

Ένα μέγεθος κατανομής, το οποίο έχει (έμμεση) σχέση με το εισόδημα, είναι το ποσοστό της απασχόλησης. Σε ποσοστιαίες μεταβολές, ο ρυθμός μεγέθυνσης της συνολικής απασχόλησης παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 2: Ποσοστιαία Μεταβολή της Συνολικής Απασχόλησης (%)

Χώρες	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	-0,7	0,1	-0,4	-0,3	1,0	1,1	1,2
Ευρωζώνη (19 χώρες)	-0,6	0,1	-0,4	-0,6	0,6	1,0	1,3

Βέλγιο	0,6	1,4	0,4	-0,3	0,4	0,9	1,3
Γερμανία	0,3	1,4	1,2	0,6	0,8	0,9	1,3
Εσθονία	-4,9	6,5	1,6	1,2	0,8	2,9	0,3
Ιρλανδία	-4,1	-0,5	-0,6	2,5	1,7	2,5	2,8
Ελλάδα	-2,6	-6,9	-6,3	-2,6	0,9	0,7	0,5
Ισπανία	-1,7	-2,7	-4,0	-2,6	1,0	2,7	2,5
Γαλλία	0,1	0,8	0,3	0,2	0,4	0,2	0,6
Ιταλία	-0,6	0,3	-0,3	-1,8	0,1	0,7	1,3
Κύπρος	0,5	0,0	-3,2	-5,9	-1,8	1,5	3,1
Λετονία	-6,7	1,5	1,4	2,3	-1,3	1,4	-0,3
Λιθουανία	-5,3	0,5	1,8	1,3	2,0	1,3	2,0
Λουξεμβούργο	1,8	3,0	2,4	1,8	2,6	2,6	3,0
Μάλτα	1,7	2,9	2,5	3,7	5,1	3,9	3,7
Ολλανδία	-0,7	0,9	-0,2	-1,2	-0,1	0,9	1,1
Αυστρία	0,8	1,6	1,0	0,3	1,0	0,6	1,2
Πορτογαλία	-1,4	-1,9	-4,1	-2,9	1,4	1,4	1,6
Σλοβενία	-2,1	-1,7	-0,9	-1,1	0,4	1,2	1,9
Σλοβακία	-1,5	1,8	0,1	-0,8	1,4	2,0	2,4
Φινλανδία	-0,7	1,3	0,9	-0,7	-0,5	-0,1	0,5

Πηγή: Eurostat

Όπως προκύπτει από αυτόν τον πίνακα, συνολικά παρατηρείται ότι η ποσοστιαία μεταβολή της συνολικής απασχόλησης αυξήθηκε σε όλες τις χώρες αλλά και στο σύνολο της Ευρωζώνης και της ΕΕ από το 2010 έως το 2016, ωστόσο ενδιάμεσα υπήρξαν διάφορες αυξομειώσεις, σε άλλες χώρες σε χαμηλό βαθμό και σε άλλες σε υψηλό βαθμό. Η Ελλάδα για παράδειγμα, υπέστη σημαντική μείωση του ρυθμού απασχόλησης τα έτη 2011 και 2012 που ήταν και η χαμηλότερη από όλες τις άλλες χώρες.

Επίσης, αναφορικά με τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ), ένα μέτρο του κόστους ζωής που μπορεί να συνδεθεί με την αγοραστική δύναμη του εισοδήματος (=ονομαστικό εισόδημα/επίπεδο τιμών –πχ. ΔΤΚ-), οι τιμές του για τις εν λόγω χώρες παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 3: Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) με έτος βάσης 2015-Ετήσιος Μέσος Δείκτης

Χώρες	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
-------	------	------	------	------	------	------	------

Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	92,59	95,46	97,99	99,46	100,01	100,00	100,25
Ευρωζώνη (19 χώρες)	93,28	95,82	98,22	99,54	99,97	100,00	100,24
Βέλγιο	92,09	95,18	97,68	98,90	99,38	100,00	101,77
Γερμανία	93,2	95,5	97,5	99,1	99,9	100,0	100,4
Εσθονία	87,96	92,43	96,33	99,46	99,93	100,00	100,80
Ιρλανδία	96,2	97,4	99,2	99,7	100,0	100,0	99,8
Ελλάδα	99,27	102,36	103,42	102,54	101,11	100,00	100,02
Ισπανία	94,08	96,94	99,31	100,83	100,63	100,00	99,66
Γαλλία	94,05	96,20	98,33	99,31	99,91	100,00	100,31
Ιταλία	92,6	95,3	98,4	99,7	99,9	100,00	99,9
Κύπρος	95,09	98,40	101,45	101,84	101,57	100,00	98,78
Λετονία	92,96	96,88	99,09	99,11	99,79	100,00	100,10
Λιθουανία	92,43	96,24	99,28	100,44	100,68	100,00	100,68
Λουξεμβούργο	91,44	94,85	97,59	99,25	99,94	100,00	100,04
Μάλτα	91,79	94,10	97,13	98,08	98,84	100,00	100,90
Ολλανδία	92,05	94,32	96,99	99,47	99,79	100,00	100,11
Αυστρία	90,14	93,35	95,75	97,77	99,20	100,00	100,97
Πορτογαλία	93,22	96,54	99,22	99,65	99,50	100,00	100,64
Σλοβενία	93,86	95,81	98,50	100,40	100,77	100,00	99,85
Σλοβακία	91,69	95,43	99,00	100,45	100,35	100,00	99,52
Φινλανδία	90,83	93,85	96,81	98,96	100,16	100,00	100,39

Πηγή: Eurostat

Όπως προκύπτει, ιδίως το 2016, σχεδόν όλες οι χώρες με εξαίρεση την Ιρλανδία, την Ισπανία, την Ιταλία, την Κύπρο, την Σλοβενία και την Σλοβακία είχαν τιμές πάνω από τη βάση (100), πράγμα που σημαίνει ότι σε αυτές τις χώρες τα νοικοκυριά ξόδεψαν παραπάνω ευρώ προκειμένου να διατηρήσουν το ίδιο επίπεδο ζωής. Συνολικά, για όλα τα χρόνια, η Εσθονία φαίνεται να ξόδεψε τα λιγότερα ευρώ και έτσι είχε το χαμηλότερο κατά μέσο όρο κόστος ζωής. Αντίθετα, η χώρα με το μεγαλύτερο κόστος ζωής κατά μέσο όρο ήταν η Ελλάδα διότι σε όλα τα έτη εκτός του 2010, ο δείκτης ήταν πάνω από την βάση του 100, ενώ στη συνέχεια ακολουθούν η Κύπρος, η Ισπανία, η Σλοβενία, η Σλοβακία και η Λιθουανία.

Τέλος, για τη περίπτωση της Ελλάδας, μπορεί ακόμη, σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), να παρουσιαστούν τυπικά στοιχεία αναφορικά με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και την απασχόληση αντίστοιχα, κατά περιφέρεια. Αυτό γίνεται ώστε να διαπιστωθούν τυχόν ανισότητες στην κατανομή των ίδιων των μεγεθών σε επίπεδο χώρας, και

όχι μόνο σε επίπεδο σύγκρισης χωρών. Τα αποτελέσματα φαίνονται στον ακόλουθο πίνακα για την περίοδο 2010-2014.

Πίνακας 4: Κατανομή του Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα κατά περιφέρεια, 2010-2014

Περιφέρειες	2010	2011	2012	2013	2014
ΕΛΛΑΔΑ	20.324	18.643	17.311	16.475	16.336
Αττική	27.630	25.380	23.530	22.540	22.377
Βόρειο Αιγαίο	15.882	14.669	13.389	12.927	12.919
Νότιο Αιγαίο	21.709	19.748	18.163	17.874	17.899
Κρήτη	17.372	15.465	14.046	13.584	13.773
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	15.057	13.320	12.403	11.498	11.366
Κεντρική Μακεδονία	15.776	14.600	13.458	12.669	12.500
Δυτική Μακεδονία	17.405	16.908	16.711	15.707	15.624
Ήπειρος	14.240	13.328	12.162	11.662	11.606
Θεσσαλία	14.499	13.328	12.796	12.256	12.237
Ιόνια Νησιά	19.106	16.633	15.621	14.746	14.826
Δυτική Ελλάδα	15.430	13.940	13.070	12.166	12.214
Στερεά Ελλάδα	17.663	16.510	15.383	14.428	13.917
Πελοπόννησος	16.009	14.942	14.066	13.390	13.134

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Από αυτόν τον πίνακα φαίνεται ξεκάθαρα ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Αττικής είναι αρκετά πιο πάνω από αυτό της Ελλάδας συνολικά για τα έτη 2010-2014. Αντίθετα, η περιφέρεια με το μικρότερο κατά μέσο όρο κατά κεφαλήν ΑΕΠ όλα αυτά τα χρόνια φαίνεται ότι είναι η Ήπειρος. Σε γενικές γραμμές, είναι εμφανής η ανισοκατανομή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ ως μέτρο του πλούτου μεταξύ των 13 περιφερειών.

Στον παρακάτω **Πίνακα 5** υπολογίσαμε από τα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το ΑΕΠ την κατανομή του στους συντελεστές εργασία (D.1), κεφάλαιο (B.2) και γενική κυβέρνηση (D.2-D.3).

Πίνακα 5: Ακαθάριστο Εγχώριο προϊόντος (ΑΕΠ)

κατά κύριο λόγο φόρους για αυτό και συναντάμε αυτή την αύξηση των τριών ποσοστιαίων μονάδων σε αυτούς.

Συμπεράσματα, Περιορισμοί, Επιπτώσεις στην Οικονομική Πολιτική

Συμπερασματικά, όπως προέκυψε τόσο από την θεωρητική όσο και από την εμπειρική ανάλυση του θέματος, το ζήτημα της ανακατανομής του πλούτου και του εισοδήματος είναι πολύ βασικό, ιδίως όταν εξετάζεται σε επίπεδο χωρών, που είναι και το ανώτατο δυνατό επίπεδο που μπορεί κάποιος να σκεφτεί όταν θέλει να μελετήσει ανισότητες. Άλλωστε, όπως είχε πει ο καθηγητής οικονομικών Lucas, *«Από τη στιγμή που κάποιος αρχίζει να μελετά την οικονομική μεγέθυνση μεταξύ των χωρών και τις επιπτώσεις αυτής στην οικονομική ευημερία, είναι πολύ δύσκολο να σκεφτεί οτιδήποτε άλλο»* (Καλαϊτζιδάκης & Καλυβίτης, 2008). Με αυτή του τη φράση ουσιαστικά, ο Lucas υποδηλώνει ότι η εξέταση της οικονομικής μεγέθυνσης σε επίπεδο χωρών είναι ουσιαστικά το νόημα του να ασχολείται κάποιος με την οικονομική επιστήμη, δηλαδή ζητήματα ευημερίας και ισότητας μεταξύ των διαφόρων οικονομιών του πλανήτη, λαμβάνοντας υπόψη τους σπανίζοντες ή περιορισμένους πόρους.

Ειδικότερα, όταν η κατανομή τόσο του πλούτου όσο και του εισοδήματος είναι άνιση, γίνεται πολλές φορές είτε η αιτία είτε το αποτέλεσμα, αναλόγως της περίπτωσης, της παρουσίας μίας οικονομικής κρίσης. Στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η καθιέρωση του συστήματος Εθνικών και Περιφερειακών Λογαριασμών διευκολύνει σημαντικά στην διαπίστωση, σύμφωνα με διάφορους πίνακες και μεγέθη, για το αν υπάρχουν σημαντικές ή όχι ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου, καθώς και ποια είναι μία ενδεδειγμένη πολιτική ανακατανομής αυτών για την όσο το δυνατόν πιο αποδεκτή δικαιοσύνη στη κοινωνία, χωρίς δηλαδή να καταστρατηγούνται τα δικαιώματα ή τα συμφέροντα των χωρών ή των περιφερειών ή των ατόμων που βρίσκονται σε μία πιο ευνοϊκή θέση.

Χρησιμοποιώντας στοιχεία της Eurostat, στο εμπειρικό μέρος της εργασίας διαπιστώθηκε ότι πράγματι η ανισοκατανομή τόσο του πλούτου (ποσότητα, κατά κεφαλήν ΑΕΠ) όσο και του εισοδήματος (απασχόληση, ΔΤΚ) φαίνονται να είναι σχετικά σημαντικές μεταξύ των χωρών, ωστόσο αυτό ισχύει και μέσα σε μία χώρα, όπως φάνηκε από τη περίπτωση της κατανομής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των 13 περιφερειών της Ελλάδας. Παρόλα αυτά, αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι δεν χρησιμοποιήθηκαν περαιτέρω

στοιχεία σχετικά με άλλα μεγέθη για τις χώρες της Ευρωζώνης καθώς, αφενός υπήρχε περιορισμός ως προς την έκταση αυτής της εργασίας και αφετέρου, η σημασία όλων αυτών των μεγεθών θα έπρεπε να παρουσιαστεί με μεγάλο βαθμό λεπτομέρειας η οποία θα ξέφευγε από τους στόχους αυτής της εργασίας. Ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα που καταφέραμε να συλλέξουμε ήταν αυτή η διαφορά που παρατηρήσαμε στο ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα/μικτό εισόδημα έναντι των φόρων επί της παραγωγής και των εισαγωγών-επιδοτήσεις με κατά προσέγγιση 3,5% (που επί της ουσίας παρατηρούμε ότι αυτό το ποσοστό ενσωματώθηκε στους φόρους). Κι αυτό διότι ο στόχος ήταν απλώς μία λεπτομερής αλλά συνάμα συνοπτική περιγραφή και ανάλυση του θέματος της ανισοκατανομής εισοδήματος και πλούτου για τις προαναφερόμενες χώρες.

Τέλος, οι επιπτώσεις αυτών των ανισοκατανομών στην οικονομική πολιτική κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικές καθώς επιβάλλεται η εφαρμογή των κατάλληλων μέτρων πολιτικής (π.χ. κοινωνικές παροχές, μεταβιβάσεις, εισφορές, φορολογία, κλπ.) ώστε να υπάρξει μία κατάλληλη και πιο δίκαιη ανακατανομή του πλούτου και του εισοδήματος τόσο μεταξύ των χωρών όσο και στο εσωτερικό της κάθε χώρας.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσσα

Ashcraft, A., & Schuermann, T. (2008). *Understanding the securitization of subprime mortgage credit*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2, 2017, από https://www.newyorkfed.org/medialibrary/media/research/staff_reports/sr318.pdf

Bakare, R. (2011). *World Validators*. Xlibris.

Costa, J., & Ricciuti, R. (2013). *Sources for the Euro Crisis: Bad Regulation and Weak Institutions in Peripheral Europe*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2, 2017, από <http://dse.univr.it/home/workingpapers/wp2013n15.pdf>

Cynamon, B., & Fazzari, S. (2013). *Inequality and Household Finance during the Consumer Age*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2, 2017, από http://www.levyinstitute.org/pubs/wp_752.pdf

Davies, J., Sandstrom, S., Shorrocks, A., & Wolf, E. (2006). *The World Distribution of Household Wealth*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 14, 2017, από <http://www.iariw.org/papers/2006/davies.pdf>

De Grauwe, P. (2001). *Τα Οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης*. Εκδόσεις Παπαζήσης.

Γεωργακόπουλος, Θ. (2005). *Εισαγωγή στη δημόσια οικονομική*. Εκδόσεις Ε. Μπένου.

Καλαϊτζιδάκης, Π., & Καλυβίτης, Σ. (2008). *Οικονομική Μεγέθυνση: Θεωρία και Πολιτική*. Εκδόσεις Κριτική.

Κότιος, Α., & Παυλίδης, Γ. (2012). *Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις*. Rosili.

Σκούντζος, Θ., & Διακομιχάλης, Μ. (2012). *Σύστημα εθνικής λογιστικής*. Εκδόσεις Σταμούλη.

Διαδικτυακές Πηγές

<https://history.state.gov/milestones/1969-1976/oil-embargo>

https://www.revolvy.com/main/index.php?s=1979%20energy%20crisis&item_type=topic

<https://www.sansimera.gr/articles/182>

<http://www.statistics.gr/statistics/eco>

<http://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database>

<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL15/->